מסורת השס

זה יהושע. שעלה עם משה עד חומי הסר שנאמר (שמות כד) ויקם משה ויהושע משרתו ויעל משה אל הר (ו) סיני והמתין לו יהושע שם כל מ' יום שנאמר ושמע יהושע את קול העם ברעה למדע שלא היה עמהם ושם היה יורד לו מן כנגד כל ישראל: עד מתי אתה מגבב דברים ומביא עליני. תורה אור

מתין לך: חמש עשרה אמה מלמעלה. אם תאמר מלמעלה לארץ ולא פירש בהר לו בבקעה וכי חמש עשרה בהר וכו': תיבה היכי סגיא. היאך עלתה לראשי ההרים אלא על כרחך מלמעלה דקרא=מן *השמים הוא וכי קאמר על ידי גשמים גברו ט"ו אמה ומן התהום יצאו תחלה למלאות הבקעות והשפלות עד שהשוו לראשי ההרים: מרובה. רבה על חברתה, מדה טובה מרובה על הרעה חמש מאות בה שבמדה טובה נאמר (שם נד) בסער חסד אקבצך ובמדת פורענות הוא אומר "על שלשים ועל רבעים" אף כאן מדת הטוב של יירדם המן רבתה על יירדם המזון: במדת פורענות הוא אומר ומרובה ממדת פורענות: לא ירד מבול אלא דרך שתי מרובות: ובמדה טובה הוא אומר דלתי שמים פתח. ותנא כמה מרובות ים בתוך אלא מרבע, הרי לב' דלתות ח' מרובות, ואחרי שפתי מרובות הורידו גשמים נופה ט"ו אמה ח' מרובות הורידו מן ששים אמות שהרי אמרת מדה טובה מרובה על של פורענות וכ"ש שאינה ממוצעת הימנה: הא לא דמיא. אחר' אלעזר המודעי: פתיחה פתיחה גמר. מה פתיחה האמורה בחרובות המבול ט"ו לב' מרובות אף פתיחה האמורה בדלתות המן ט"ו אמה לכל ב' מרובות: ובעשור. דיומא הפקודים ואף בעשור דשור לו כשב שבת שבתון וגו' בכולהו כתיב תענו ועניתם: מיגרון. מין מאכל שעושין בו יין ובכמה מקומות שניו בתוספ' מיגרון ומסיגרון שעושין בו יין ומן: מיא דסילקא. מים שעלקו בהן תרדין: דכולהו שלקי. של שאר מיני ירקי: מידי דמשכר. ולין שכרות דרך אכילה: קעילית. שם מקום: חייב

(ג) גם' ועוד תיבה היכי סגיא אלא מעיקרא כתיב נבקעו כל מעיינות: (ב) שם טוי לומר מדה מרובה ממדת פורענות: (ג) שם ודגן שמים כגון למו ותנא בפה מרובות: (ד) שם ונפש לה טפי אלא כ"ש כמודעי: (ה) שם וביין ובשכר שכר ויין שתיה סוף וקרייה: (ו) רש"י ד"ה זה יהושע וכו' אל כר סיגלים וכמתין: [בע"י ג"ע לה ועי' בילקוט]

סנהדרין ק

שם כג

שם מז

[דנים יב]

ברכות לב [שבועות כג.]

דנים שם

*רשיי מאמר

נפש אחר תשלון ואכלת ואמרת אותה ויברכה

[ופ"ע תוספות שמים לג. ד"ה מתן ותוספות בכורות כט. סד"ה היכא ותוספות נזיר ג. ד"ה כפיעה ותוספות ביצה לח. ד"ה ואמר רבי יוחנן]

נוסח לאמר ירד המן כל יום ולא בשת בשנה

מהרנ"ה "דבר אחר" הסברים נוספים לאמר ירד המן כל יום

נוסח גוהה שבת המן

[לקוטים קס תרגום לגבעת גיבעי ערוך]

[עמ"ש תוספות סוטה יח. ד"ה ולעולם ודל"ה מריש]

ורוך ד' דכתיב "דלתי" לי' דבים

נוסח/מהרנ"ה נסיונות להוכיח דשתיה הכנן אוכלה

"ולמאי" - דמיות

הערות הב"ח

(א) גם' ועוד תיבה היכי סגיא אלא מעיקרא כתיב נבקעו כל מעיינות:
(ב) שם טוי לומר מדה מרובה ממדת פורענות:
(ג) שם ודגן שמים כגון למו ותנא בפה מרובות:
(ד) שם ונפש לה טפי אלא כ"ש כמודעי:
(ה) שם וביין ובשכר שכר ויין שתיה סוף וקרייה:
(ו) רש"י ד"ה זה יהושע וכו' אל כר סיגלים וכמתין:
[בע"י ג"ע לה ועי' בילקוט]

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ל מהלכות ביאת מקדש ה"ג ב:

[וגם]

הני חמשה עטיין כנגד מי. תימה לי דהכא קתמר סתמא דהש"ס דחמשה טויין וכסמוך פריך סתמא דהש"ס ותכן שיתא תנן וי"ל דהא דקתמר הכא הני ה' עטיין כנגד מי לאו סתמא דהש"ס קתמר לה אלא מילתיה דרב חסדא היא הכל וכי האי גוונא איכא בריש פרק אלו מציאות (ב"מ דף כא.*) דמיבעיא ליה וכמה א"ר יאחק קב בתרבע אמות ובתר הכי פריך אי דרך נפילה אפילו טובא נמי כו' וא"כ מאי קמיבעיא ליה מעיקרא וכמה לימא דרך נפילה ואפילו טובא אלא רבי יאחק הוא דקתמר וכמה וכה"ג ים לפרש בפרק לא יחפור (ב"ב דף כב:) גבי וכמה [א"ר ייבא] כמלא רחב אגון*:

ובעשור לך בעשור שבת שבתון ושבת שבתון והיתה לכם. כך היא הגירסא ברוב ספרים ודבר תימה היא מאד דלא מייתי להו כסדר שסם כתובים בתורה אלא לגמרי מלמטה למעלה קא מייתי להו ובעשור בפרשת פינחס ואך בעשור שבת שבתון בפרשת אמור אל הכהנים ושבת שבתון והיתה לכם ואחרי מות אלא שוהיתה לכם כתיב בריש וי"ל דלהכי מייתי ובעשור בריש משום דמיניה נפקא לן לעיל (דף עד:) פירושו דעיטוי דלאמר לעיל יכול יסב בחמה וכלנה ויעטור ת"ל כל מלאכה לא תעשו והיינו ההוא קרא דובעשור דכתיב ביה ועניתם את נפשותיכם כל מלאכה לא תעשו וכיון דכתיב לנסוף קא מייתי לכולהו מלמטה למעלה ויש ספרים שגורסין שבת שבתון אך בעשור ובעשור והיתה לכם ועל אותה גירסא אין אדם יכול ליתן טעם:

הני חמשה הוו ואלו שיתא תנן. תימה לי דבקראי נמי כתיבי שיתא אחרי באחרי מות ושלש באמור אל הכהנים ואחד בפינחס וי"ל דכי כל הנפש אשר לא תעשה לא קא חשיב אלא קא חשיב אלא דלא ליווי הוא לא קא חשיב: גמר

עין יעקב

זה יהושע שירד לו מן כנגד כל ישראל כתיב הכא "איש" וכתיב התם "קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו" ואימא משה דכתיב יב והאיש משה ענו מאד? דנין "איש-מאיש" ואין דנין איש מהאיש. שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה? אמר להם אמשול לכם משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שיש לו בן אחד פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה, עמד ופסק מזונותיו בכל יום והיה מקביל פני אביו כל יום, אף ישראל מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג ואומר שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולן מתים ברעב, נמצאו כולן מכוונים את לבם לאביהן שבשמים, דבר אחר שהיו אוכלין אותו כשהוא חם דבר אחר מפני משאוי הדרך *וכבר היה רבי טרפון ורבי ישמעאל וזקנים יושבין ועוסקין בפרשת המן והיה רבי אלעזר המודעי יושב ביניהן נענה רבי אלעזר המודעי ואמר מן שירד להן לישראל היה גבוה ששים אמה אמר לו רבי טרפון: מודעי עד מתי אתה *מגבב דברים ומביא עלינו? אמר לו רבי מקרא אני דורש "חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים ויכסו ההרים" וכי חמש עשרה אמה בעמק (*חמש עשרה בשפלה) חמש עשרה בהרים וכי מיא שורי שורי קיימי ועוד תיבה היכי סגיא? אלא (ה) נבקעו כל מעיינות תהום רבה" עד דאשוו מיא בהדי טורי, והדר "חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים" *וכי אי זה מדה מרובה *מדה טובה או מדת פורענות הוי אומר מדה טובה (ג) ממדת פורענות, במדת פורענות הוא אומר "וארובות השמים נפתחו" במדה טובה הוא אומר "ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח וימטר עליהם מן לאכול ודגן שמים נתן למו" (ג) כמה ארובות יש בדלת? ארבע ארבע הרי כאן שמונה ונמצא מן שירד להם לישראל גבוה ששים אמה תניא אמר בן יהודה אומר מן שירד להם לישראל היה מתגבר ועולה עד שראוין אותו כל מלכי מזרח ומערב שנאמר "תערוך לפני שלחן נגד צוררי [*וגו' כוסי רויה]" אמר אביי ש"מ כסא דדוד לעלמא דאתי מאתן ועשרין וחד לוגא מחזיק שנא' "כוסי רויה" רויה בגימטריא הכי הוי. הא לא דמיא "התם" בארבעין יומין הכא חדא שעתא, התם לכ"ע הכא לישראל לחודיה ונפיש להו טפי (ה) ר' אלעזר המודעי "פתיחה-פתיחה" גמר: אסור באכילה: הני חמשה עניין כנגד מי? אמר רב חסדא כנגד ה' עניין שבתורה "ובעשור" "ואך בעשור" "שבת שבתון" "ושבת שבתון" "והיתה לכם", הני חמשה הוו ואנן שיתא תנן: *שתיה בכלל אכילה היא דאמר ריש לקיש מנין *לשתיה שהיא בכלל אכילה שנאמר "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך" תירוש=חמרא הוא וקרי ליה ① "ואכלת", ממאי דאכליה על ידי אניגרון דאמר רבה בר שמואל *אניגרון מיא דסילקא אכסיגרון מיא דכולהו שלקי אלא אמר רב אחא בר יעקב מרא *ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן ביין ② ובשכר שכר (ה) שתיה הוא וקרייה רחמנא "ואכלת", ממאי ודילמא הכא נמי דאכליה על ידי אניגרון? שכר כתב מידי דמשכר, ודילמא דבילה קעילית *דתניא "אכל דבילה קעילית ושתה דבש וחלב ונכנס למקדש

חייב

רבינו חננאל

תנא כשהן נפנין לא נפנין לא [לפניהם ולא] לאחוריהן אלא לצדיהן: ולמה לא היה המן יורד להן פעם אחת בשנה. ואסיקנא שפני שיהו מכוונים לבם לאביהם שבשמים בכל יום: שמי שהיה לו כמה בנים היה דואג ואומר אם לא ירד המן למחר הרי אני ובני מתים ברעב: ונמצא תמיד מכוין לבו לשמים: ד"א מפני משוי הדרך: במבול כתיב וארובות השמים נפתחו. וכתיב חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים. תמירי דארבע ארובות שיעור הדלת: דתנא כמה ארובות יש בדלת ארבע וכתיב במן ודלתי שמים פתח ויממר עליהם מן לאכול נמצא בב' ארובות ט"ו אמה על כל ארובה ז' אמה וחצי: ובב' דלתות ח' ארובות על כל ארובה ז' וחצי: נמצא גובהו של מן ששים אמה: ואסיקנא ר' אלעזר בג"ש גמר התם כתיב וארובות השמים נפתחו והכא כתיב ודלתי שמים פתח: מה פתיחה דהתם ז' אמות ומחצה

*) סייגו קרא דוכיתה לכם נאוקת עולם בעשור לחודש דכתיב בפ' אחרי מות וגירסה שמצאנו כלן.

תוספות ישנים

שיה לריך לכך עד שחטאו במן: דנין איש מאיש. וסא דכתיב משה איש האלהים אין דנין אלא מאיש סתמא: מאתן. ועשרים וחד לוגא. שהיא מדה קטנה שבטולה בתורה דכתיב לוגו שמן: א"ב נסים לנו עפי: סיים גוכנו יוחר מששים אמה שסרי מתחת ישראל ג' פרסאות ומי יום ים מקקים שעות וכיון דבתקים שעות נפל לכל בטולה כולו כמות ע"ו אמה כ"ב אלרובות ח"ב חשוב כמה נפל לכל אחת מן